

Kulturna politika
RAZPISI
Prispevek k razpravi o korekturi oblikovanja razpisov

Najbolj nujni popravki načina ocenjevanja razpisov

Ta del (pred uvodnim razmišljanjem) je nastal ob opazovanju rezultatov zadnjega ocenjevanja večletnih programskih prijav, kjer je ocenjevanje povzročilo veliko splošno nezadovoljstvo. Marsičemu bi se dalo izogniti.

Nujno bi bilo uvesti, da ima prijavitelj možnost ugovora še pred izdajo odločb. Sedaj je po izdaji odločbe edina možna pot pritožbe tožba na UpS, kar je zelo zamudno, drago in za prijavitelja močno stresno.

Prvi odstavek 120. člena ZUJIK med drugim določa, da minister lahko zavrne predlog strokovne komisije glede financiranja posameznega javnega kulturnega programa oziroma kulturnega projekta ter ga z utemeljitvijo vrne strokovni komisiji v ponovno presojo, ne more pa sprejeti drugačne odločitve, kot je predlagana v predlogu strokovne komisije, pri tem pa minister lahko vrne javni kulturni program ali kulturni projekt v presojo samo enkrat.

V vsaj enem primeru je minister predlog strokovne komisije argumentirano zavrnil in komisijo zaprosil, da vlogo ponovno obravnava in presodi ali so razmerja med ocenami glede na navedeno ustrezna, ob ponovnem ocenjevanju strokovna komisija mnenja ni spremenila in je vztrajala pri svojih prvotnih ocenah.

Ta določila bi veljalo korigirati:

- preden minister vrne vlogo v ponovno ocenjevanje, bi lahko zahteval prijaviteljeve pripombe in vrnil vlogo ob njihovem upoštevanju v ponovno ocenjevanje,
- če strokovna komisija ostaja pri isti oceni, bi moral imeti minister pravico sklicati drugo komisijo in vlogo preveriti skupaj s pripombami prijavitelja,
- ali pa bi že takoj, ne oziraje se na prvo komisijo, sklical drugo komisijo.
- Minister bi lahko odredil tudi soočenje članov strokovne komisije in prijavitelja.

Če bi UpS pritrdilo prijavitelju, ko bi se ta pritožil, in ker je v štiriletnem obdobju sofinanciranih določeno število najboljših prijav, bi popravljena ocena prijavitelja izpodrinila enega že potrjenih prijaviteljev nekje leto po začetku izvajanja programa, razen če bi MK kasneje zagotovilo dodatna sredstva za programe, ki bi jih v sofinanciranje potrdila sodba UpS.

Izkušnje tudi kažejo, da strokovna komisija nerada popravi svojo oceno, četudi so napotki UpS jasni. Opažamo le rahlo popravljeno zgrešeno oceno, ki posledično zahteva novo tožbo na UpS. Zato bi bilo potrebno izpostaviti osebno odgovornost strokovne komisije in poenostaviti postopek pri odločanju o sofinanciranju, ko o sofinanciranju ne bi odločilo MK, ampak sodišče na glavni obravnavi.

Uvodno razmišljanje

Pričujoči dokument je namenjen razpravi o iskanju ustrežnejših rešitev. Najbolj elegantno bi seveda bilo, če bi razprava potekala neposredno z MK, ki bi glede na svoj ustanovni namen moralo biti zainteresirano za te predloge in bi jih tudi upoštevalo. Kot razumem, je ustanovni namen MK med drugim tudi razvoj in podpora vsem, ki prispevamo v kulturno dogajanje. Ta dokument je bil (različica 15.9.2021) predstavljen MK ob zbiranju predlogov pri pripravi Resolucije o Nacionalnem programu za kulturo 2022–2029.

Priprava, diseminacija in izvedba subvencij je pomembna naloga MK. Zakonska določba (ZUJIK, 102. člen), da se postopek za zbiranje predlogov javnih kulturnih programov in kulturnih projektov, ki se financirajo iz

javnih sredstev, izvede kot javni poziv, javni razpis ali neposredni poziv, nikakor ni ovira za ustrezno sofinanciranje.

Razpisi in pozivi bi morali biti oblikovani kot delovno gradivo za razpravo, na podlagi katere se sredstva primerno razdelijo. Z razpravo ne mislim, da kulturna organizacija predloži razpisno gradivo, potem pa MK odloči (v glavnem zmanjša obseg prijavljenih sredstev) in ponudi prijavitelju možnost, da prijavljeni program prilagodi odločitvi MK-ja. Z razpravo mislim na **soočenje stališč in interesov nosilcev kulturne politike in nosilcev kulturne produkcije** ter iskanje optimalne oblike med stališči MK-ja ter ambicijami in zmožnostmi producenta. Sicer ta hip še ni jasno, kdo vse je izpadel iz štiriletnega razpisa, se pa ne glede na to dozdeva, da razpisi niso optimalna oblika, da dobimo sofinanciranje, ki bo koristilo razvoju slovenske kulture. Cene na trgu obstajajo, samo delno jih lahko producent znižuje s podporo svojega ugleda, pa še to predvsem pri najbolj ranljivi ciljni skupini: umetnikih. Delno tudi pri servisnih dejavnostih, kot so oblikovanje, dobre zveze, ko npr. tiskar sponzorsko ponudi nižjo ceno ipd., vendar to slednje funkcionira le z nekaj odstotki, če MK že tako nizek prijavni znesek razpisa v odločitvi še zmanjša.

Zastavljenih programov in projektov se ne da izvajati le s požrtvovalnostjo. Morali bi postaviti **nov model**, ki bi bolj temeljil na enakopravnosti, ki jo končno kot primerljivo sofinanciranje določa tudi ZUJIK. Pričujoče besedilo je prispevek v potrebne spremembe, kaj bi bilo potrebno popraviti in dopolniti v obstoječem modelu.

Prepričan sem, da je predlog v nadaljevanju dober in bi občutno prispeval v boljšo kulturno podobo Slovenije. Prepričan sem, da v kulturi nimamo politične polarizacije, ampak predvsem konflikt med tistimi, ki želijo kulturni sceni dobro in tistimi, ki iz katerih koli koristi tiščijo v okostenel model kulturne politike. Prepričan sem, da je prvih več kot drugih in upam na nujne premike.

Razpisna politika

Za vsemi pripombami in predlogi v nadaljevanju stoji izkušnje praktikuma in jih ni težko zagovarjati.

1. Kot prvo bi bilo potrebno uvesti **razpisne kvote** še pred delitvijo sredstev znotraj proračuna, rezerviranih na postavko za nevladne organizacije, kar bi nevladnemu sektorju zagotavljalo zadovoljiva in na druge ciljne skupine (javni zavodi, projekti MK-ja, delovanje MK-ja) neprenosljiva sredstva. Sedaj se na iste razpise kot NVO lahko prijavljajo tudi lokalni javni zavodi in podjetja. S tem obremenjujejo že tako nizke postavke za NVO.
2. Pri dodeljevanju sredstev NVO-jem je potrebno pogledati tudi **druge prihodke prijaviteljev**, ki kandidirajo poleg NVO-jev. Lokalni javni zavodi imajo že zakonsko zagotovljeno sofinanciranje ustanovitelja (občine), ki je bistveno bolj stabilno. NVO-ji niso nič drugega kot organizacija, ki jo je ustanovila zasebna pobuda (ponavadi kulturnikov, ki so to obliko izbrali za izvajanje svojega poslanstva), ki pa sredstev v osnovi nimajo zagotovljenih, vsaj ne tako kot občine. Delujejo pa po isti zakonodaji (ZUJIK) kot državni ali lokalni javni zavodi. Podjetja bodo prijavljala le tisto, kjer pričakujejo dobiček in je posel interesno pred koristmi kulture. NVO-ji svoj program izvajajo neprofitno, kjer je vsebina bistveno bolj na prvem mestu kot dobiček in ker prepoznavajo potrebo po ustvarjanju določenih programov, bodisi iz svojega umetniškega interesa bodisi iz prepoznavanja, kaj kulturna scena potrebuje. Zato so že v osnovi v neenakopravnem položaju, kar bi moralo državno sofinanciranje zagotovo upoštevati.
3. Razpise je potrebno pripraviti in objaviti **dovolj zgodaj**. Producent bi moral rezultat razpisa poznati že v času načrtovanja, rezultat razpisa pa bi moral biti objavljen dovolj zgodaj, da se program potrdi pravočasno. Sicer je realno načrtovanje močno negotovo. Ta problem se pojavlja že vsa leta, nehote se vsiljuje pomisel, da se s prepoznimi rezultati želi vplivati na omejevanje prijateljev.
4. Zagotovljena bi morala biti **dovolj velika razpisna kvota**, da prijavitelji prejmejo sredstva v skladu z zaprosenim in kvaliteto prijavljenega, ne pa da dosežejo visoko število točk, sofinanciranje pa je potem

bistveno manjše, kot je zaproseno. To je še posebej problematično, ko tudi informacija o višini sofinanciranja pride zelo pozno.

5. MK bi moralo upoštevati, da dajejo **lokalne skupnosti** prednost »svojim« producentom in so produkcije »domačih« društev za lokalno skupnost politično pomembnejše kot nacionalni programi, ki kulturni programi izvajajo v dotičnem lokalnem okolju, izrazito prispevajo v kvaliteto lokalne kulturne podobe, izvajajo pa jih producenti s sedežem zunaj območja lokalne skupnosti.
6. Težave so tudi v primeru, ko je sedež producenta v eni statistični regiji, izvedeni program pa v drugi. Tu bi veljalo uporabiti **status organizacije v javnem interesu** in ga dopolniti tako, da ima organizacija s takim statusom rezidenco v katerekoli slovenski občini, ker je status podeljen nacionalno, ne pa lokalno.
7. Nujno bi bilo napraviti **celoletno časovnico razpisov**, okvirno po mesecih. Ve se, kdaj se izvajajo programi. Ve se, kdaj prijavitelji potrebujejo informacijo o dodeljenih sredstvih. Ve se, kakšna sredstva bodo razpoložljiva v proračunu. Končno lahko vsaka pogodba vsebuje klavzulo, da se lahko pridobljena sredstva ustrezno zmanjšajo, če je v proračunu manj razpoložljivih sredstev.
8. Nujno bi bilo oblikovati **centralno pisarno za razpise**, ki bi nadzirala redno izvajanje in objavo rezultatov ter bila tudi opremljena s pravno službo, tako da bi bila tudi po tej strani podkovana in ne bi prihajalo do čudnih formulacij. Resorni svetovalci MK-ja bi lahko ostali kot svetovalci in informatorji vsebinskih detajlov.
9. Nujno bi bilo **ponovno uvesti hearing** med zaključenim ocenjevanjem in izdajo odločbe. Zdaj je edina pot korekcije UpS. Praksa kaže na napačne ocene. Hearing bi omogočil izogib UpS-u, ki je slaba, draga in počasna rešitev.
10. Razpisne obrazce bi MK lahko dalo **v javno razpravo** še pred objavo razpisa. S tem bi se izognili pripombam producentov, bodisi upravičenih bodisi neupravičenih, da razpis ni dobro pripravljen. Da so pogledi MK in producentov na izvedbo programov različni, je logično in naravno. Različni pogledi so prednost za boljše rešitve, zato je nujen permanenten dialog, kjer vsaka stran spoštuje drugo in ji zaupa. Dobra medsebojna komunikacija je eden boljših prispevkov v dobre rešitve. Z odprtim in široko zastavljenim dialogom med vodstvom MK, uradniki in prijavitelji lahko dosežemo boljše rezultate. Tako kot pravočasnost razpisov tudi to ne pomeni večje finančne obremenitve, ampak je zgolj stvar politične volje.
11. Razpisi bi morali biti oblikovani tako, da prijavitelj **prijavlja realno finančno konstrukcijo**. Rešitev bi bila, da se pri potrjevanju sofinanciranja (a šele po opravljenem hearingu, če odobrena subvencija ni enaka predlagani) upošteva oboje: nominala in odstotek subvencije, ki sta potem tudi limit pri obračunski dokumentaciji oziroma črpanju sredstev. Stroškovnik v prijavi ne bi smel odstopati od izvedene. Če je sofinanciranje manjše od prijavljenega in če ni možno zagotoviti novih virov, je krčenje smiselno le po obsegu prijavljenega, ne pa po posameznih postavkah. Treba je prekiniti prakso, da prijavitelji v vloge pišejo višje stroške od dejansko načrtovanih, saj vedo, da bo znesek sofinanciranja nižji. K temu jih vodi ravno dejstvo, da vedo, da bodo tudi ob najvišjih ocenah programa prejeli manj, kot so zaprosili.
12. Pri odločanju o razpisih je treba upoštevati **stanje in pogoje na dan oddaje razpisa**, ne pa na dan, ko MK prične z odpiranje razpisnih prijav. To je lahko tudi več mesecev po roku za oddajo, če uradništvo MK s časovnim zamikom taktizira, kateri prijavitelji so upravičene osebe in kateri ne. Pogoji se lahko v tem času spremenijo, kar je težava še posebej, ker MK upošteva izogibanje podvajanju računov v okviru razpisne dokumentacije, ne pa pri beleženju prijavljenih računov.
13. Debirokratizacija bi morala potekati v smeri razvoja **digitalne platforme za razpise**. Samo to, da se razpise oddaja na USB-ju, ni rešitev. Nujna je poenotena obravnava razpisov, poznavanje predhodnih razpisov prijaviteljev, ki tem ne nalaga npr. vedno vnovičnega izpolnjevanja obrazcev z lastnimi

podatki, pač pa se vse izpolni avtomatizirano. Podobno, kot ima to urejeno EACEA, MOL ali tudi nekatere druge evropske fundacije. Primerov dobrih praks je torej dovolj, model je treba le skopirati.

14. Oblikovno je **razpisna dokumentacija MK** dobra in bi jo veljalo ohraniti. Popraviti pa bi bilo potrebno opažene napake (nasprotja v dikciji) in natančneje opredeliti pomen izrazov. Vse dodatke je treba premisliti in jih smiselno vnesti.
15. **Razpisna sredstva za nevladne organizacije** bi morala biti bistveno višja, da bi lahko sledili kompleksnosti produkcije, hkrati pa bi zadostili primerljivosti, ki jo določa ZUJIK. Ne more biti nevladni sektor obravnavan kot neka amaterska dejavnost brez profesionalnega ustroja, če želimo, da je dejavnost tudi glede na sofinanciranje primerljiva z javnim sektorjem. Razpisna politika bi morala slediti načelu zakonsko določene primerljivosti za vseh pet osnovnih stebrov kulturne scene:
 - **javni zavodi**: nujna infrastruktura ustanovljena in sofinancirana s strani države in/ali samoupravnih lokalnih skupnosti;
 - **nevladne organizacije**: civilna pobuda, ki dopolnjuje kulturne potrebe državljanov in države;
 - **samozaposleni**: nastopajo na trgu dela za potrebe celotne kulturne produkcije, kar omogoča večjo fleksibilnost in racionalizacijo poslovanja ter sceno dopolnjujejo s svojimi avtorskimi programi, ustvarjajo neponovljiv umetniški program in so podpora aktivnostim za izvedbo programov in projektov;
 - **ljubitelska scena**: mehanizem, ki omogoča boljšo evalvacijo in krepi odnos državljanov do kulturnega sektorja;
 - **podjetja**: so predvsem deležniki kulturnih in kreativnih industrij, se tudi prijavljajo na razpise in prispevajo v kulturne programe, vendar s subvencijami zaradi svoje profitne naravnosti le dopolnjujejo izvajanje tistih kulturnih projektov, ki so v njihovem poslovnem interesu. Prve štiri stebre bolj dopolnjujejo s poslovnimi rešitvami, kot da bi bili del njih.
16. Ker MK sofinancira kulturno produkcijo, bi tudi sofinanciranje podjetij smelo potekati zgolj preko prvih štirih stebrov. Storitve, ki jih MK potrebuje pri gospodarskem sektorju, ne bi smele biti stvar razpisov, ampak naročila, ki ne bremenijo razpisnih kvot. **Za subvencije gospodarstvu je pristojno MGRT**, MK pa je pristojno za subvencije neprofitnemu sektorju.
17. Sedanje stanje je sporno tudi etično, ker daje prioriteto javnemu sektorju. **Potrebujemo javno in ne državne kulture**. MK je predstavnik ustanovitelja javnih zavodov (države), hkrati pa odloča o distribuciji javnih sredstev. Javna sredstva prispevamo vsi davkoplačevalci. Zato bi pri njihovi distribuciji morali enakovredno upoštevati tudi produkcijo civilne pobude (NVO). Da država daje prednost tistemu, kar je sama ustanovila, lahko označimo kot sistemsko korupcijo in avtoritarno uzurpacijo javnih sredstev. Razpoložljiva sredstva sofinanciranja bi morala biti najprej uravnotežena po zgoraj omenjenih stebrih, glede posameznih producentov pa medsebojno primerljivo, odvisno od kvalitete produkcije in pomena za razvoj kulturne scene, nikakor pa ne od ustanovitelja. Zato bi bilo potrebno **organizacijsko ločiti** MK kot nosilca kulturne politike in ustanovitelja javnih zavodov od distributerja javnih sredstev na drugi strani. Ta bi moral biti vsestransko (kot neodvisno strokovno telo) ločen od interesa državnih institucij (MK) in bi moral pri sofinanciranju upoštevati zgolj pomen in rezultate.
18. Pri obsegu sofinanciranja ne bi smeli spregledati še enega dejstva. **Zasebne osnovne šole** so financirane 100 odstotno za obvezni program in 85 odstotno za izvajanje razširjenega programa. Nevladna kultura pa ni kot zasebne šole, ki izvajajo isti program kot državne. Tu gre za programsko dopolnjevanje, za razvoj deficitarnih področij, zato bi bilo potrebno kulturnim programom zasebne pobude (NVO) zagotoviti odstotkovno podobno sofinanciranje kot velja za javne zavode. Pri štiriletnem programskem razpisu 2022-2025 MK dopušča 70 odstotno sofinanciranje. Če NVO prijavlja program, ki ga javni zavodi ne izvajajo v takem obsegu, kot ga pripravlja dotična NVO, bi moralo MK dopuščati vsaj 85 ali odstotkovno višje sofinanciranje, sicer je sofinanciranje neenakopravno v primerjavi s šolstvom.

19. V drugih državah imajo **nacionalne kulturne fundacije** ali Arts Councils, kamor se lahko priključijo tudi zasebne dotacije ali loterija in podobno. Ponekod obstaja po več specializiranih komisij. Tudi v Bruslju gredo ocene posameznih evalvatorjev še v roke drugih ocenjevalcev, več krogov pripelje do občutno bolj objektivnega izida, ki je rezultat pretresa z več plati, osebni okus ali (ne)poznavanje prijaviteljev tako ne pride do besede. European Cultural Foundation opravlja tudi pogovore s prosilci, ko ti še bolj konkretno argumentirajo svoj predlog, šele nato se dokončno izbere prejemnike dotacij, zneski sledijo šele povsem na koncu. Skratka, ne gre le za sestavo komisij, ampak za precej bolj celostno zasnovan proces izbire prejemnikov. Prenos takega modela na slovensko kulturno politiko bi kulturni okvir temeljno spremenil v konstruktivno smer.
20. V NVO sektorju bi bilo potrebno opredeliti posebna **sredstva za programe posebnega pomena**, ki so izkazali vrsto odličnosti. Takih je kar nekaj in izstopajo. Ob enoletnih in večletnih razpisih bi se lahko izoblikovala še tretja kategorija: stalni programi, kjer bi se letno soočalo o interes sofinancerja in prejemnika sredstev. To bi bil nekakšen **hibrid med javnimi zavodi in nevladnimi organizacijami**. Ta sredstva MK bi lahko pokrivala sofinanciranje tako NVO kot lokalnih javnih zavodov (kjer pri obeh skupinah MK ni soustanovitelj), pri izbiri uravnoteženo med obema ciljnim skupinama in izvedbe izenačeno grede odstotka sofinanciranja. Pri državnem sofinanciranju bi se morala upoštevati tudi višina lokalnega sofinanciranja, sicer lahko zapademo v neenakopravnost med lokalnimi javnimi zavodi in NVO-ji. To bi lahko bila tudi spodbuda občinam, da uspešnejše sofinancirajo NVO-je. Obseg izvajanega programa bi bil določen sporazumno med sofinancerjem in prejemnikom.
21. Moralo bi biti jasno **opredeljeno, kaj se podpira**. Ključna za rezultat razpisa bi morala biti opravljena kilometrina in reference. To je najboljša garancija, da bo javni denar dobro vložen. In to tudi ne onemogoča novih programov manj uveljavljenih prijaviteljev, le da je potrebno razpisna sredstva primerno razporediti med ene in druge.
22. V razpisih bi morali biti **kriteriji** zelo jasno opredeljeni. Zdaj je tako, da je razpis sam relativno ohlapen glede zahtev, odločitve strokovne komisije pa so potem podvržene njihovi subjektivnosti, rezultat pa je izguba točk, kar lahko pomeni tudi izpad sofinanciranja. Strokovne komisije bi pri ocenjevanju morale slediti razpisni, zahtevam in kriterijem, ne pa svojim pogledom. Ocenjevati bi morale, koliko so izpolnjeni razpisni pogoji, ne pa, kaj bi si želeli.
23. Projektni razpisi bi morali priznavati vse **stroške, potrebne za izvedbo projekta**. Zdaj je to tako, da najdemo v isti točki medsebojno nasprotje (npr. projektni razpis 2021), ko razpis priznava vse stroške, potrebne za izvedbo, kot upravičene, hkrati pa v isti točki določa, da stroški delovanja niso opravičljiv strošek. Stroški delovanja so nujen pogoj za izvedbo projekta, brez njih ta ni možen. Stroški prevoza ne bi smeli biti dokazovani z računi za gorivo, ampak z navedbo opravljenih kilometrov, obračunom kilometrine in zagovorom upravičenosti.
24. Pri programih nevladnega sektorja lahko **izpad iz sofinanciranja** pomeni uničenje večletnega dela. Možnost upravnega spora ne rešuje problema napačne ocene, ker je postopek enostavno prepočasen.
25. Veljalo bi razmisliti, ali lahko **model sofinanciranja političnih strank** prenesemo na kulturo (in mora tudi na nevladne organizacije širše). Politične stranke, ki na volitvah niso zbrale dovolj glasov za vstop v Državni zbor, so pa na volitvah zbrale več kot odstotek glasov, so upravičene do financiranja iz proračuna. Ta model omogoča politično heterogenost, pomembno za demokracijo. Podobno bi lahko bile sofinancirane tudi nevladne organizacije, da če tudi niso prejele sredstev razpisa, vseeno prejmejo določeno sofinanciranje. To bi spodbujalo profesionalizacijo in vplivalo na zaposlen kader. Poiskati bi bilo potrebno tehnično rešitev, ki bi podpirala tak namen.
26. **Komisije je potrebno profesionalizirati** in jih ne prepustiti voluntarizmu slabo plačanih avtorskih pogodb. S tem bi se zagotovilo strokovno delo, hkrati pa bi se povečalo zanimanje za udeležbo. Veljalo bi razmisliti, da bi komisija ocenjevala vse razpise s področja kulturne, tako tiste na državnem kot tiste na lokalnem in regionalnem (če bodo kulturo sofinancirale tudi regije) nivoju ter pri evropskih sredstvih

s področja kulture, o katerih se odloča v R Sloveniji (uredba CLLD za prijavo projektov, ki pokrivajo področje kulture). Za članstvo v komisiji ne bi smelo zadoščati samo strokovno poznavanje področja, ki ga ocenjujejo, ampak bi moralo vključevati tudi vse tisto znanje pravnih in upravnih vsebin, ki bi se kot razpisna praksa dopolnjevalo iz dotedanjih pripomb prijaviteljev in sodišča. Zato bi moralo MK komisijam zagotoviti tudi primerno izobraževanje iz upravnega in pravnega področja in jim s tem omogočiti neodvisno delovanje. Kot rezidenca strokovnih komisij bi moral biti postavljen vsaj samostojen direktorat znotraj MK, lahko pa bi se oblikoval Urad vlade za sofinanciranje NVO.

27. **Izbira članov komisije:** Pravilnik o strokovnih komisijah v 6.členu določa, da je za člana komisije lahko imenovana oseba, ki izkazuje poznavanje stroke na področju dela komisije ter ima sposobnost pisnega izražanja vsebinskih utemeljitev ocen in mnenj, ki jih poda pri delu v komisiji. Vendar to še ne zagotavlja integritete članov strokovne komisije. Strokovnost in integriteta sta pojma različnih vsebin. Po izkušnjah zadnjih let lahko komisija odloča nekorektno, kar je potrdilo tudi sodišče, zato strokovnost komisije, kot se kaže pri njenem izboru, še ne zagotavlja korektnega ocenjevanja.
28. Komisiji je nujno **omogočiti neodvisnost odločanja**. Potrebno je preprečiti kakršenkoli vpliv na strokovno odločanje komisije. Sedanja praksa kaže, da če sofinancer iz javnih sredstev ne želi sofinancirati prijavitelja, strokovna komisija temu prikroji točkovanje. Še posebej je to evidentno v primerih sporov, ko sodišče pritrdi prijavitelju, novo ocenjevanje pa prikaže še nižje število točk za isto prijavo. Zaposleni na MK ne smejo vplivati na odločitve strokovne komisije, ki naj bi odločala neodvisno.
29. V skladu s 113. členom ZUJIK **lahko minister zavrne predlog strokovne komisije** glede financiranja posameznega javnega kulturnega programa oziroma kulturnega projekta in ga vrne strokovni komisiji v ponovno presojo. Praksa pa kaže, da je to brez učinka, še posebej, ko komisija tudi po ministrovem odklonilnem mnenju ostane pri mnenju. Ne glede na ministrovo urgenco prijavitelj nima možnosti zagovora, kaj šele, da bi MK upoštevalo njegovo argumentacijo. Ta člen zakona bi bilo treba dopolniti vsaj tako, da minister posreduje prijavo na razpis drugi komisiji. V primeru prijaviteljevega nestrinjanja z oceno bi bilo še bolje pripraviti soočenje prijavitelja in ocenjevalcev, odloči pa neodvisni strokovnjak ali svet neodvisnih arbitrov.
30. Treba je **opredeliti odgovornost**. Zdaj je tako, da lahko tako člani komisije kot uradniki odločajo škodljivo brez posledic za njih same, MK krši zakon tako glede krovnega zakona (ZUJIK) kot upravnega postopka (ZUP). S tem ne nastaja le ekonomska škoda, ampak se večja zdravstveno škodljiv stres producentov in se uničuje večletno delo. Sodišče zgolj pritrdi prijavitelju in vrne zadevo v ponoven postopek, MK pa nadaljuje po ustaljeni poti. Odgovornost bi morala biti opredeljena tako, da finančna škoda, ki v primeru nepravilnosti zdaj pada na producenta, bremeni tiste, ki so nepravilnosti povzročili. Treba bi bilo reagirati hitreje kot prepustiti počasnemu odločanju sodišča, ker ob materialni škodi nastaja še moralna, zdravstvene težave in poškodovanje ugleda prijavitelja pa bi morali rezultirati v odpoved delovnega razmerja kršitelju.
31. Pri obrazložitvi odločbe bi morali navajati **individualno mnenje vsakega člana** strokovne komisije. V kolikor član komisije poda ločeno mnenje, bi to moralo biti zabeleženo v odločbi. V obeh zadnjih pravilnikih (Prešiček 23.11.2018, Simoniti 27.11.2020) je določeno le to, da ima vsak član pravico podati pisno ločeno mnenje, kar je manj transparentno, kot če bi razpolagali z zahtevano oceno vsakega člana komisije. To lahko razumemo tudi tako, da član strokovne komisije ni dolžan in zavezan k oddaji ločenega mnenja. V Simonitijevem pravilniku je še dodatno določeno, da člani komisije izvirnikov in kopij dokumentov vloge ne smejo hraniti ne fizično ne elektronsko. To vse omogoča, da lahko kasneje kdorkoli popravlja mnenja komisije in njenih članov ali umakne del dokumentacije. V Prešičkovem pravilniku je določba, da se po končanem postopku strokovne ocene komisij objavijo, v Simonitijevem pravilniku tega ne zasledimo. Za transparenten postopek bi moral vsak član komisije oblikovati svoje neodvisno mnenje pri ocenjevanju, mnenje komisije bi moral biti le povzetek vseh ocen, vse pa objavljeno na spletu. V sedanjem pravilniku ni varovalke (tako v Prešičkovem kot Simonitijevem pravilniku), da MK ne bi moglo spremeniti ocene komisije v odločbi. Nekatere vsebine pri odločbah vsaj v našem primeru zbujejo sum, da je nekdo popravljal mnenje komisije v našo škodo.

Če je mnenje komisije že odločujoče, kot je predlagal minister dr. Grilc in kot je na seji Odbora za kulturo zatrjeval minister Peršak, potem bi morali biti člani strokovne komisije osebno odgovorni, če je točkovanje slabše, kot bi moralo biti za zadovoljivo oceno.

32. Obstajati bi morala **možnost hearinga** s tistim(i), ki so odgovorni za sprejem v sofinanciranje, naj bodo to člani komisije ali uradniki MK. V postopku odločanja je treba v primeru spora omogočiti dvostopenjskost odločanja pri drugi komisiji. Šele zatem bi bila izdana odločba. UpS že leta 2017 ugotavlja¹, da »vlagatelji pred izdajo posamične odločbe strani MK niso pisno obveščeni o dejstvih in okoliščinah, pomembnih za izdajo odločbe, in predlogu strokovne komisije ter nimajo možnosti izjave o navedenem«. Nesprejemljivo je, da MK ne upošteva mnenja sodišča.
33. MK bi **odločbo izdalo šele po opravljenem zagovoru**. Pri UpS, če je to res že edina pot presoje, pa bi bilo potrebno doseči bistveno hitrejše pregledovanje primera (prijava in odločba), morda tako, da prijavitelj ne vloži tožbe, ampak zahtevo za revizijo odločbe. Pri UpS bi bilo treba doseči, da sta tako odločba o sofinanciranju kot presoja sodišča še dovolj zgodaj pred začetkom prijavljenega programa, da lahko prijavitelj korigira vsebino programa, če bi se pokazalo, da nima prav.
34. Na UpS bi bilo nujno odpreti **poseben oddelek za spore pri razpisih**, da bi se sporne zadeve reševale prioritarno in hitreje, še posebej, ker vplivajo na eksistenco prijaviteljev in ker je upravni spor vezan na terminsko opredeljeno izvedbo. Uveljavitev hearinga bi bistveno zmanjšala potrebo po preverjanju na UpS, vendar ta ostaja, še posebej če bi bil dialog manj sproščen.
35. **Dvojnemu financiranju** se ne moremo izogniti z razpisno dokumentacijo. Dvojno financiranje zadeva dotično obračunsko dokumentacijo, razpisna dokumentacija pa prijavljeno vsebino. Na eni strani lahko isti račun zadeva različne prijavljene vsebine, po drugi strani pa tak pristop preprečuje, da bi prijavitelj predlagal v sofinanciranje odhodke, ki so del že sofinanciranega programa ali projekta, niso pa vključeni v sofinanciranje, ker so nastopili kasneje ali so bili kako drugače konfigurirani. Dvojno financiranje se lahko preverja zgolj znotraj obračunske dokumentacije, sofinancer bi to kontrolo brez težav izvajal, ker ima vsak izdan račun svojo številko.
36. **Škodo, ki je nastala zaradi napak ali nepravilnosti** pri odločanju o razpisih, in ki jo je kot tako potrdilo UpS, bi morali pokrivati glede na člen 26. člen Ustave² pokrivati tisti, ki jih je kot take potrdilo UpS, ne pa državni proračun oziroma nova razpisna sredstva.
37. Vsaj po zaključku izvajanih projektov/programov, morda pa tudi enkrat vmes, če ti trajajo dalj časa, bi bilo dobro **izvesti evalvacijo**. Vmesna evalvacija bi pomagala sofinancirani projekt/program boljše zaključiti, končna evalvacija pa bi štela tudi kot argument ob naslednji prijavi kot ena treh najpomembnejših točk pri pridobivanju naslednjih sredstev: reference, kilometrina, evalvacija.

Kratice:

CLLD	Community-led local development (lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost), evropska sredstva, ki v lokalno skupnost pritekajo preko MGRT in MKGP
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MK	Ministrstvo za kulturo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
NVO	Nevladne organizacije

¹ v zadevah I U 878/2017, I U 251/2018, I U 302/2018 in I U 1375/2020

² (pravica do povračila škode): Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja. Oškodovanec ima pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo povzročil.

UpS Upravno sodišče Republike Slovenije
ZUJIK Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo